श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः
श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेत श्रीरामचन्द्र परब्रह्मणे नमः

श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये उत्तरकाण्डे

॥ दशमः सर्गः ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेत श्रीरामचन्द्र परब्रह्मणे नमः

॥ दशमः सर्गः ॥

रावणादीनां तपो वरप्राप्तिश्च

अथाब्रवीन्मुनिं रामः कथं ते भ्रातरो वने।
कीदृशं तु तदा ब्रह्मंस्तपस्तेपुर्महाबलाः ॥ **7.10.1** ॥

अगस्त्यस्त्वब्रवीत् तत्र रामं सुप्रीतमानसम्।
तांस्तान् धर्मविधींस्तत्र भ्रातरस्ते समाविशन् ॥ **7.10.2** ॥

कुम्भकर्णस्ततो यत्तो नित्यं धर्मपथे स्थितः।
तताप ग्रीष्मकाले तु पञ्चाग्नीन् परितः स्थितः ॥ **7.10.3** ॥

मेघाम्बुसिक्तो वर्षासु वीरासनमसेवत।
नित्यं च शिशिरे काले जलमध्यप्रतिश्रयः ॥ **7.10.4** ॥

एवं वर्षसहस्राणि दश तस्यापचक्रमुः।
धर्मे प्रयतमानस्य सत्पथे निष्ठितस्य च ॥ **7.10.5** ॥

विभीषणस्तु धर्मात्मा नित्यं धर्मपरः शुचिः।
पञ्चवर्षसहस्राणि पादेनैकेन तस्थिवान् ॥ **7.10.6** ॥

समाप्ते नियमे तस्य ननृतुश्चाप्सरोगणाः।
पपात पुष्पवर्षं च तुष्टुवुश्चापि देवताः ॥ **7.10.7** ॥

पञ्चवर्षसहस्राणि सूर्यं चैवान्ववर्तत।
तस्थौ चोर्ध्वशिरोबाहुः स्वाध्याये धृतमानसः॥ **7.10.8** ॥

एवं विभीषणस्यापि स्वर्गस्थस्येव नन्दने।
दशवर्षसहस्राणि गतानि नियतात्मनः॥ **7.10.9** ॥

दशवर्षसहस्रं तु निराहारो दशाननः।
पूर्णे वर्षसहस्रे तु शिरश्चाग्नौ जुहाव सः॥ **7.10.10** ॥

एवं वर्षसहस्राणि नव तस्यातिचक्रमुः।
शिरांसि नव चाप्यस्य प्रविष्टानि हुताशनम्॥ **7.10.11** ॥

अथ वर्षसहस्रे तु दशमे दशमं शिरः।
छेत्तुकामे दशग्रीवे प्राप्तस्तत्र पितामहः॥ **7.10.12** ॥

पितामहस्तु सुप्रीतः सार्धं देवैरुपस्थितः।
तव तावद् दशग्रीव प्रीतोऽस्मीत्यभ्यभाषत॥ **7.10.13** ॥

शीघ्रं वरय धर्मज्ञ वरो यस्तेऽभिकाङ्क्षितः।
कं ते कामं करोम्यद्य न वृथा ते परिश्रमः॥ **7.10.14** ॥

अथाब्रवीद् दशग्रीवः प्रहृष्टेनान्तरात्मना।
प्रणम्य शिरसा देवं हर्षगद्गदया गिरा॥ **7.10.15** ॥

भगवन् प्राणिनां नित्यं नान्यत्र मरणाद् भयम्।
नास्ति मृत्युसमः शत्रुरमरत्वमहं वृणे॥ **7.10.16** ॥

एवमुक्तस्तदा ब्रह्मा दशग्रीवमुवाच ह।
नास्ति सर्वामरत्वं ते वरमन्यं वृणीष्व मे॥ **7.10.17** ॥

एवमुक्ते तदा राम ब्रह्मणा लोककर्तृणा।
दशग्रीव उवाचेदं कृताञ्जलिरथाग्रतः॥ **7.10.18** ॥

सुपर्णनागयक्षाणां दैत्यदानवरक्षसाम्।
अवध्योऽहं प्रजाध्यक्ष देवतानां च शाश्वत॥ **7.10.19** ॥

नहि चिन्ता ममान्येषु प्राणिष्वमरपूजित।
तृणभूता हि ते मन्ये प्राणिनो मानुषादयः॥ **7.10.20** ॥

एवमुक्तस्तु धर्मात्मा दशग्रीवेण रक्षसा।
उवाच वचनं देवः सह देवैः पितामहः॥ **7.10.21** ॥

भविष्यत्येवमेतत् ते वचो राक्षसपुङ्गव।
एवमुक्त्वा तु तं राम दशग्रीवं पितामहः॥ **7.10.22** ॥

शृणु चापि वरो भूयः प्रीतस्येह शुभो मम।
हुतानि यानि शीर्षाणि पूर्वमग्नौ त्वयानघ॥ **7.10.23** ॥

पुनस्तानि भविष्यन्ति तथैव तव राक्षस।
वितरामीह ते सौम्य वरं चान्यं दुरासदम्॥ **7.10.24** ॥

छन्दतस्तव रूपं च मनसा यद् यथेप्सितम्।
एवं पितामहोक्तस्य दशग्रीवस्य रक्षसः॥ **7.10.25** ॥

अग्नौ हुतानि शीर्षाणि पुनस्तान्युत्थितानि वै।
एवमुक्त्वा तु तं राम दशग्रीवं पितामहः॥ **7.10.26** ॥

विभीषणमथोवाच वाक्यं लोकपितामहः।
विभीषण त्वया वत्स धर्मसंहितबुद्धिना॥ **7.10.27** ॥

परितुष्टोऽस्मि धर्मात्मन् वरं वरय सुव्रत।
विभीषणस्तु धर्मात्मा वचनं प्राह साञ्जलिः॥ **7.10.28** ॥

वृतः सर्वगुणैर्नित्यं चन्द्रमा रश्मिभिर्यथा।
भगवन् कृतकृत्योऽहं यन्मे लोकगुरुः स्वयम्॥ **7.10.29** ॥

प्रीतेन यदि दातव्यो वरो मे शृणु सुव्रत।
परमापद्गतस्यापि धर्मे मम मतिर्भवेत्॥ **7.10.30** ॥

अशिक्षितं च ब्रह्मास्त्रं भगवन् प्रतिभातु मे।
या या मे जायते बुद्धिर्येषु येष्वाश्रमेषु च॥ **7.10.31** ॥

सा सा भवतु धर्मिष्ठा तं तं धर्मं च पालये।
एष मे परमोदारो वरः परमको मतः॥ **7.10.32** ॥

नहि धर्माभिरक्तानां लोके किञ्चन दुर्लभम्।
पुनः प्रजापतिः प्रीतो विभीषणमुवाच ह॥ **7.10.33** ॥

धर्मिष्ठस्त्वं यथा वत्स तथा चैतद् भविष्यति।
यस्माद् राक्षसयोनौ ते जातस्यामित्रनाशन॥ **7.10.34** ॥

नाधर्मे जायते बुद्धिरमरत्वं ददामि ते।
इत्युक्त्वा कुम्भकर्णाय वरं दातुमवस्थितम्॥ **7.10.35** ॥

प्रजापतिं सुराः सर्वे वाक्यं प्राञ्जलयोऽब्रुवन्।
न तावत् कुम्भकर्णाय प्रदातव्यो वरस्त्वया॥ **7.10.36** ॥

जानीषे हि यथा लोकांस्त्रासयत्येष दुर्मतिः।
नन्दनेऽप्सरसः सप्त महेन्द्रानुचरा दश॥ **7.10.37** ॥

अनेन भक्षिता ब्रह्मन्नृषयो मानुषास्तथा।
अलब्धवरपूर्वेण यत् कृतं राक्षसेन तु॥ **7.10.38** ॥

यद्येष वरलब्धः स्याद् भक्षयेद् भुवनत्रयम्।
वरव्याजेन मोहोऽस्मै दीयताममितप्रभ॥ **7.10.39** ॥

लोकानां स्वस्ति चैवं स्याद् भवेदस्य च सम्मतिः।
एवमुक्तः सुरैर्ब्रह्माचिन्तयत् पद्मसम्भवः॥ **7.10.40** ॥

चिन्तिता चोपतस्थेऽस्य पार्श्वं देवी सरस्वती।
प्राञ्जलिः सा तु पार्श्वस्था प्राह वाक्यं सरस्वती ॥ **7.10.41** ॥

इयमस्म्यागता देव किं कार्यं करवाण्यहम्।
प्रजापतिस्तु तां प्राप्तां प्राह वाक्यं सरस्वतीम् ॥ **7.10.42** ॥

वाणि त्वं राक्षसेन्द्रस्य भव वाग्देवतेप्सिता।
तथेत्युक्त्वा प्रविष्टा सा प्रजापतिरथाब्रवीत् ॥ **7.10.43** ॥

कुम्भकर्ण महाबाहो वरं वरय यो मतः।
कुम्भकर्णस्तु तद्वाक्यं श्रुत्वा वचनमब्रवीत् ॥ **7.10.44** ॥

स्वप्तुं वर्षाण्यनेकानि देवदेव ममेप्सितम्।
एवमस्त्विति तं चोक्त्वा प्रायाद् ब्रह्मा सुरैः समम् ॥ **7.10.45** ॥

देवी सरस्वती चैव राक्षसं तं जहौ पुनः।
ब्रह्मणा सह देवेषु गतेषु च नभःस्थलम् ॥ **7.10.46** ॥

विमुक्तोऽसौ सरस्वत्या स्वां संज्ञां च ततो गतः।
कुम्भकर्णस्तु दुष्टात्मा चिन्तयामास दुःखितः ॥ **7.10.47** ॥

ईदृशं किमिदं वाक्यं ममाद्य वदनाच्च्युतम्।
अहं व्यामोहितो देवैरिति मन्ये तदागतैः ॥ **7.10.48** ॥

एवं लब्धवराः सर्वे भ्रातरो दीप्ततेजसः।
श्लेष्मातकवनं गत्वा तत्र ते न्यवसन् सुखम् ॥ **7.10.49** ॥

॥ इत्यार्षे श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये
उत्तरकाण्डे दशमः सर्गः ॥